

PİYASA MESLEK STANDARTLARI

Mustafa DEMİREZEN (*)

Özet: Ülkeler, toplumlarının refah düzeyini artırmak amacıyla daha hızlı kalkınmanın yollarını aramaktadırlar. Hızlı kalkınma ise, bir ülkenin ekonomik ve sosyal yapısının daha fazla üretim yapacak şekilde yeniden yapılandırılması ile mümkündür. Üretimin artması ve sürdürülebilir olması, üretim faktörlerinin donanımlı olarak harekete geçirilmesini ve etkin kullanılmasını zorunlu hale getirmektedir. Günümüz "**ulusal rekabetçi üstünlük**" için verimliliği artırma, maliyetleri düşürme günü. Bu ise, yetişmiş insangücüne sahip olmakla sağlanabilir.

Üretim artışını sürekli hale getirerek toplumların refah düzeyini yükseltmeye çalışan ülkeler, "insangücünün yetiştirilmesi"ne, "ar-ge ve teknolojik gelişme"ye önem vermekte, bu alana daha fazla kaynak ayırmaktadırlar. Ayrıca, sadece fazla kaynak ayırmakla kalmayıp, üretim ve verimliliği artıracak yeniden yapılandırmalara gitmektedirler. Bütün bu gayretlerin sonucu olarak teknoloji daha da hızla gelişmiş, dünya "sanayi toplumu" sürecinden "bilgi toplumu" sürecine girmiştir. Özellikle bilişim teknolojisindeki gelişmeler, bilginin hızla yayılmasına ve bir anlamda ülkeler arasındaki ticaret sınırlarının ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Küresel aşırı rekabetin olumsuz etkilerinden korunmak gayesiyle ülkeler, uluslararası bölgesel bütünleşmeler süreci içerisine girmişlerdir. Sektör ve altsektör boyutunda uluslararası rekabete girebilmek insangücü niteliklerinin ölçülebilir ve karşılaştırılabilir standartlara kavuşturulmasını gerektirmektedir. Bu

yaklaşım, öncelikle iç pazarların (özellikle A.B. 'nde) bütünleşmesini gerektirmektedir. Bunun anlamı, mal, hizmet ve emeğin uyumu için **kademeli standartlaştırma** demektir. Devlet Planlama Teşkilatı bu çalışmalarını daha dünya kapsam genişliğinin farkında değilken başlatmış, Türkiye'yi küresel ölçekte kademeli bütünleşme stratejilerinden birine kavuşturmuştur. Uygulamaya aktarmanın gecikmesi, bu sistemi gelip Türkiye'den öğrenen ülkeleri Türkiye'nin önüne geçirmektedir.

Bu süreçten etkilenen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler eğitim ve işgücü piyasası sistemlerini gelişen ve değişen şartlara göre yeniden yapılandırmaktadırlar. Ülkemiz kaçınılmaz olarak bu süreçten etkilenmektedir.

Bu yazının amacı, iç emek piyasasında işgücü niteliklerinin dolaşımına düzen getirebilmek için kurulması gerekli dört kademeli standartlar düzenine olan ihtiyacı tekrar tartışmaktır.

Emek Pazarında Durum ve Yeniden Yapılanma İhtiyacı

Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmada nitelikli insangücü en önemli yere sahip hale gelmiştir. Yeni buluşlar, teknolojik gelişme, üretimde verimlilik ve kaynakların etkin kullanımı nitelikli insangücüne sahip olmakla mümkün hale gelmektedir. Nitelikli insangücü ise, bütün dünyada örgün ve yaygın kamu ve özel mesleki eğitim kurum ve kuruluşları tarafından yetiştirilmekte, çalışma hayatı sırasında da hizmet-içi eğitimle geliştirilmektedir.

(*) DPT, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürü, Türkiye Meslek Standartları Komisyonu Başkanı

Küreselleşmenin hüküm sürdüğü 2000'li yıllara girdiğimiz bir dönemde, ülkemizde işgücü ve istihdamın eğitim seviyesi oldukça düşük bulunmaktadır. Hanehalkı İşgücü Anketi'ne (Haziran 2000) göre, işgücü ve istihdamın yüzde 79'u sekiz yıllık zorunlu temel eğitimden mezun olanlar, beş yıllık ilkokuldan mezun olanlar, ilkokul altında bir eğitime sahip olanlar ile okuma-yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır. Bu miktarın da yüzde 80'inden fazlası, beş yıllık ilkokul ve altı bir eğitime sahip kişiler ile okuma-yazma bilmeyen kişilerden meydana gelmektedir. Bu kişiler, iş yaşamı sırasında beceri edinebilseler bile, sahip oldukları becerileri kanıtlayamamaktadırlar. Kaldı ki, çalışanların sahip oldukları geleneksel beceri ve meslekler, hızlı teknolojik gelişmeler karşısında geçerliliğini yitirmekte ve insanların işsiz kalmasına yol açmaktadır. Bunun düzenli bir ömür boyu eğitim düzeni ile aşılması gerekiyor. İşgücünün eğitim seviyesinin yetersizliği verimliliğin ve üretimin düşüklüğünün de sebebidir. Bu durum Türkiye'nin gücünü olumsuz yönde etkilemektedir.

Aşırı rekabetin olumsuz etkilerinden kurtulmak, yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve bunların uyarlanmasını sağlayabilmek, işgücünün niteliklerini yükselterek verimliliği artırmak, eğitim sistemimizi hantal yapıdan kurtararak yetki ve sorumluluğun paylaşımını gerçekleştirmek, meslek eğitimi ve teknik eğitimi ekonominin ihtiyaçlarına piyasa meslek talebi ve ortak standartları ölçeğinde esnek yapıda cevap verir hale getirmek ve üniversite önündeki yığılmaları önlemek amacıyla eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Eğitim sisteminin çıktıları, istihdam piyasasının girdileri olduğundan, eğitim sisteminden geçen kişilerin istihdam piyasasının ihtiyaçlarına cevap verecek nicelik ve nitelikte olması gerekmektedir. Bunun için de insanların işgücü piyasasında geçerli bir mesleğe sahip olmaları ve sahip oldukları beceri düzeyini bir belge ile kanıtlayabilmelerine ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye mevcut eğitim sisteminin iş yaşamının isteklerine yeterince duyarlı olmaması, iş hayatının ihtiyaçlarına beklenilen hızda ve çeşitlilikte cevap verememesi eğitimin etkinliğini azaltan en önemli unsurdur. Meslek eğitiminin işgücü piyasasının taleplerine uygun nitelik ve nicelikte işgücü yetiştirememesi ve eğitim sonucu verilen belgelerin geçerlilikleri tatmin edici ölçülere dayanmaması içermemesi çözülmesi gereken sorunların başında gelmektedir.

Bu noktada, **meslek standartları, sınav ve belgelendirme sistemi** kurulması ve bu sistemin etkin olarak işlemesi gerekmektedir. Çünkü, insanların geçerli bir mesleğe sahip olmaları ve sahip oldukları beceri seviyesini bir belge ile belgelendirmeleri hem kendileri hem de işverenler için bir piyasa ölçüsüdür. Böylelikle insanlar işgücü pazarında iş ararlarken daha bilerek hareket edebilecekler ve niteliklerine uygun iş bulma imkanına kavuşabileceklerdir. Diğer taraftan, işverenler de ihtiyaç duydukları nitelikli işgücünü alırken resmi bir nitelik belgesiyle neyi aldıklarını bilme imkanına kavuşacaklardır. Ancak, bu durumda, işgücünün ve işverenlerin çalışanın beceri düzeyini gösteren belgelerin yeterlilikleri konusunda emin olmaları gerekmektedir. Bunun için de "meslek yeterlilik belgeleri" ülke çapında ve piyasanın bütün tarafları arasında genel kabul görmüş "meslek standartları"na dayalı olarak hazırlanmış "meslek eğitimi programları"na dayalı olarak verilebilmelidir. Benzer şekilde, meslek belgelendirmesine esas olacak sınavların da güvenilir olması zorunludur. Bunun için, "piyasa meslek sınavı standartları" nı da ülke çapında koymak gerekmektedir.

Oysa, eğitim sistemimizde meslek belgelendirmesi üç şekilde yapılmaktadır. Örgün meslek ve teknik eğitim kurumlarında diploma; çıraklık eğitimde ustalık ve kalfalık belgesi; yaygın meslek eğitimi kurumlarına ise tamamlama belgesi şeklindedir. Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında 3-5 yıllık programlarla, meslek yük-

sek okullarında ise 2 yıllık programlarla diploma verilmektedir. Bu farklı kademe meslek-eğitiminin belgeleri arasında eğitimi temsil etme bakımından dahi denklik bulunmamaktadır. Kaldı ki, piyasasının ihtiyacı, piyasa meslek talebi ile uyumlu denkliklerin getirilmesidir.

Mesleğe yönelik ortaöğretim kurumlarında verilen programlarla, meslek yüksekokullarında verilen programlar içerik açısından aynı olmakla birlikte, sırf ilave yıl dolayısıyla birisi ortaöğretim diğer yükseköğretim diploması alabilmektedirler. Diğer yandan, 4-5 yıllık teknik liselerde uygulanan eğitim programları içerik açısından meslek yüksek okullarında uygulanan programlardan daha kapsamlı olabilmektedir.

Ülke düzeyinde geçerli güvenilir ve etkin bir meslek standartları sınav ve belgelendirme sisteminin eksikliği, herhangi bir şekilde belge sahibi olanların nitelikleri konusunda güvenilirliği azaltmaktadır. Bu ise, istihdam ve eğitim arasındaki kopukluğun giderek belirginleşmesine sebep olmaktadır. Çalışanların iş değiştirme veya iş bulma kabiliyetini, işgücünün hareketliliğini sınırlandırmaktadır. Genel kabul görmüş bir belgeden yoksun olan kişiler, meslek becerilerine sahip olsalar bile, sahip oldukları beceriler konusunda işverenleri ikna etmekte güçlük çekmektedirler. İşverenler ise her potansiyel kişiyi değerlendirmek için zaman ayırmak, maliyetine katlanmak veya bu maliyeti ürün fiyatlarına yansıtmak zorunda kalmaktadırlar.

Kamu ve özel yaygın meslek eğitim kurumlarının sunduğu meslek ve teknik eğitim programları ve yapılan belgelendirmede bir standart olmadığı için, eğitimde harcanan gayret istihdam piyasasının ihtiyaçlarına yansımamakta ve piyasaya cevap vermekten oldukça uzak bulunmaktadır. 1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunuyla çıraklık ve meslek eğitime, eğitim boyutuyla bir koordinasyon ve iş piyasasıyla bağlantılı işyerlerinde uygulamalı meslek

eğitimi imkanı getirilmiştir. Bununla birlikte, örgün eğitim okuluyla da, çıraklık eğitiminde verilen ustalık ve kalfalık belgelerinde de meslek bilgisinin içeriği, kalite ve güvenilirliği konusunda tereddütler bulunmaktadır. Bunun nedeni standart meslek tanımlarının bulunmaması nedeniyle meslek eğitimi programlarının hazırlanması sırasında denklik ölçütlerinin konulamamasıdır.

Örgün ve yaygın meslek eğitimi ve teknik eğitim sisteminde kalite ve güvenilirlik sağlanamadığı gibi, esnek bir yapılanma da gerçekleştirilememiştir. Halen örgün eğitim kurumları ve programları ile, örgün ve yaygın eğitim kurumları ve programları arasında iki yönlü yatay ve dikey geçiş mümkün değildir. Ayrıca, hazırlanan eğitim programları piyasa meslek talebine dayalı olarak yapılmak yerine, yazarlara sipariş veya tercüme usulüyle düzenlenmektedir.

Mesleklere Piyasa Standartları Yaklaşımının İşlevi:

Meslek eğitiminde bireye kazandırılacak meslek beceri ve davranışlarının işin gereklerine uygun olması beklenir. İşin gerektirdiği davranışların somut olarak belirlenebilmesi için işgücü piyasasında talebi olan mesleklerin sınıflandırılması, piyasa taraflarınca tanımlanması ve öğretim ihtiyaçları yönünden analiz edilmesine ihtiyaç vardır. İş analizleri ile, işin yapılması için bireyin sahip olması gereken meslek davranışları belirlenmelidir. İş analizleriyle belirlenen öğretim ihtiyaçları envanterine dayalı olarak **piyasa meslek standartları** geliştirilmelidir. Meslek standartları, bir meslekle ilgili görevlerin işgücü piyasasında kabul edilebilir asgari standartlarda yapılabilmesi için kişilerin sahip olması gereken nitelikleri, çalışma ortamını, kullanılan araç ve gereçleri ve alınması gereken asgari eğitim seviyesi gibi unsurları ihtiva eder. Bu bakımdan oluşturulan meslek eğitimi programlarının iş analizleri yapılarak hazırlanmış meslek standartlarına dayalı olması gerekmektedir.

Meslek standartları, sınav ve belgelendirme kurumları ülkeden ülkeye bir takım farklılıklar göstermekle beraber, esasta aynı amaca hizmet etmektedirler. Bu kurumların oluşturulmasında amaç, meslek standartları hazırlamak veya hazırlatmak, ülke geneli standart sınav ve belgelendirme yapmak veya yaptırmaktır. Ayrıca, meslek standartları durağan olmayıp, dinamik bir süreç olarak kabul edilmektedir. Teknolojik gelişmeler doğrultusunda bazı meslekler geçerliliğini kaybetmekte, yeni meslekler ortaya çıkmakta veya bazı mesleklerin teknoloji ve kalitedeki gelişmelere göre yeniden tanımlanması gereği hasıl olmaktadır. Bu bakımdan alınan belgelerin de belirli sürelerde ülke piyasasına göre yenilenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için bu standartlara piyasa meslek standartları veya milli meslek standartları denilmektedir.

Planlı Dönemde Meslek Standartları Düzeni Kurulması Çalışmaları

Meslek standartları, sınav ve belgelendirme sisteminin eksikliği uzun yıllar önce hissedilmiş ve II. ve III. Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarında bu konuya ilişkin politikalar öngörülmüştür. Ayrıca, meslek standartları, sınav ve belgelendirme konusuna Milli Eğitim Şuralarında da yer verilmiştir. Diğer taraftan, 1982 tarihli ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "Mesleklerin kademeleri ve her kademenin ünvanı, yetki ve sorumlulukları tesbit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir" ifadesi ile konunun meslek eğitimi ve istihdam açısından önemi ortaya konmaktadır.

Türkiye bu konuyu V. Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1985-1990) kendi özgün yaklaşımını ve çözümlerini geliştirme amacıyla yeniden ele almıştır. Sanayi Bakanlığı'na bağlı Sanayi Eğitimi Geliştirme Merkezi (SEGEM) koordinatörlüğüyle alt-yapı ve çerçeve çalışmaları tamamlanmış-

tır. DPT sistem çalışmalarına başlamıştır. Meslek eğitimi sisteminin piyasaya dönük işleyişinin düzenlenmesi çalışmalarına önem veren MEB, DPT'nda yapılan çalışmaları 1989'da yayımlamış ve XIII. Milli Eğitim Şurası'na götürmüştür.

Kalkınma planlarında yer alan ilke ve politikalarla hareketle, eğitim sistemi ve işgücü piyasasının ihtiyaçları da dikkate alınarak, başlatılan beşeri kaynakların geliştirilmesi projesi çerçevesinde DPT tarafından ilgili kurum ve kuruluşların katılımıyla bir dizi araştırma yapılmış ve bunun sonucu olarak "Strateji Analizi ve Eylem Planı" ortaya çıkmıştır. Bu planda meslek standartları, sınav ve belgelendirme konusu aşağıdaki şekilde ifadesini bulmuştur: "İşverenler ve eğitim kuruluşları için sanayici, işçi ve hükümet temsilcilerinden oluşan, milli iş analizi (standart meslek profili), yetenek sınavı ve belgelendirme hizmetlerinde öncülük ve destek sağlayacak yeni bir birim oluşturulmalıdır. Bu birimin belirtilen işlemleri yerine getirebilmesi ve birimin gelişmesine destek sağlamak amacıyla gerekli yasal düzenlemeler tamamlanmalıdır."

Bütün bunlardan hareketle DPT'nin koordinasyonunda ilgili kamu kuruluşları, özel kesim kuruluş temsilcileri ve işçi temsilcileri bir araya gelerek Meslek Standartları Milli Protokolünü imzalayarak meslek standartları, sınav ve belgelendirme sistemini oluşturmak üzere Meslek Standartları Komisyonu'nu kurmuşlardır. Bu protokolde "meslek analizleri ile meslek standartları, sınav ve belgelendirme standartlarını geliştirmek, uygulamak, meslekte yeterli belgelerinin işgücü piyasasında geçerliliğini sağlamak ve korumak üzere işçi, işveren ve kamu temsilcilerinden oluşan üçlü katılımlı bir yönetim yapısına sahip, idari ve mali bakımdan özerk, Meslek Standartları Kurumu adını taşıyacak milli bir kuruluşun 1993 yılı sonuna kadar oluşturulması" öngörülmüştür.

VII. BYKP'da "Meslek standartları tesbit edilecek, bu standartlara uygun sınav

ve belgelendirme sistemi kurulacak ve Meslek Standartları Kurumu oluşturulacaktır” politikasına yer verilmektedir.

Türkiye’de ve Dünyada Piyasa Meslek Standartları Uygulamasında Son Durum

Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme düzenlemesinin uygulamaya aktarılma süreci 1993 yılında Çalışma Bakanlığı koordinatörlüğünde başlatılan İstihdam ve Eğitim Projesi ile olmuştur. Proje süresince yapılan çalışmalarla meslek standartları, sınav ve belgelendirme yapmanın esasları tespit edilmiştir. Bu çerçevede piyasanın ihtiyaç duyduğu orta kademe mesleklerde (çıraklık merkezleri, meslek okulları, meslek yüksek okulları faaliyetlerini kapsayan) ve meslek beceri düzeylerinde 250 meslek için meslek standartları belirlenmiş ve standardı belirlenen mesleklerde sınav soru bankası oluşturulmuştur. Piyasadaki gelişmelere göre 3 ila 5 yıl aralarla meslek standartlarının piyasa ile bağlantılı olarak kademeli yükseltilmesi planlanmıştır. Meslek sahiplerinin piyasa şartlarında işe yerleşmeleri ve ücretlerin piyasa tarafından belirlenmesi düzeni öngörülmüştür. Ayrıca, Milli Meslek Standartları Kanun Tasarısı hazırlanarak Başbakanlığa sunulmuştur. Başbakanlık tarafından kamu ve özel, ilgili tüm kuruluşların görüşlerinin alınmasından sonra Tasarı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na yeniden düzenlenmek üzere iade edilmiştir. Kamu, işçi ve işveren temsilcilerinin katılımıyla gözden geçirilip Tasarıya son şekli verilerek Başbakanlığa ve TBMM’ne sunulmak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına sunulmuştur. Hemen bütün ülkelerde, bu uygulama Çalışma Bakanlıklarının koordinatörlüğünde yapılmaktadır.

Eğitim ile kalkınma arasındaki doğrusal ilişkiyi gören gelişmiş ülkeler eğitim ve istihdam sistemlerini son on yılda yeniden yapılandırmışlardır. İnsan kaynaklarını geliştirme konusunda önemli ilerlemeler sağlamalarına rağmen, gelişmiş ülkeler

daha mükemmel bir eğitim ve istihdam piyasası oluşturmak amacıyla arayışlarını sürdürmektedirler. Sanayi toplumundan bilişim toplumuna geçiş sürecinin hüküm sürdüğü gelişmiş ülkeler, eğitim ve istihdam arasında koordinasyon işlevi gören meslek standartlarına, mesleki eğitim standartlarına, sınav ve belgelendirmeye ayrı bir önem atfederek kurumsallaşmaya gitmektedirler. Bu kurumların devlet, işçi ve işverenlerin temsil edildiği üçlü bir yapıda oluşturulmasına özen göstermişlerdir. Üçlü yapı, devletin yanında işçi ve işverenlerin dengeli ve aktif katılımına imkan vermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme Sistemi, eğitim ile istihdam arasında koordinasyonu etkin hale getirebilecek bir sistemdir.

Bütün tarafların katılımıyla bir uzlaşma içerisinde hazırlanan, eğitim sistemi ve istihdam piyasasında önemli bir açığı kapatacak olan Milli Meslek Standartları Kanunu Tasarısı mümkün olan en kısa sürede TBMM’den geçirilmelidir. Aksi takdirde, bu konuda oluşan bilgi ve tecrübe birikimi ve kamu tarafından Dünya Bankasından borçlanılarak meslek standartları, sınav ve belgelendirme sistemi kurmak amacıyla harcanan dört milyon dolar heba edilmiş olacaktır.

Diğer taraftan VIII.BYKP stratejisinde Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme Sisteminin kurulmasına yer verilmiştir. Kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlar sözkonusu Tasarının bir an önce kanunlaşmasını ve Milli Meslek Standartları Kurumunun (MSK) oluşturularak faaliyete geçirilmesini beklemektedir. Ayrıca, bu kurumun oluşturulması AB ülkelerinde yeni oluşan benzer kurumlarla uyum için de gereklidir.

Kaynaklar

ATHB (1996); Meslek Standartları, Sınav ve Belgelendirme Düzeni: Temel Esaslar (yayın-lanmamış rapor), Ankara, Aralık.

ATHB (1998); Türk Meslek Standartları Kurumu Niçin Kuruluyor? (rapor), Ankara, Ekim.

ÇİLİNGİROĞLU, Canan (1989); "Meslek Standartları, Sınav ve Belge Sistemleri" ODTÜ/Endüstri Müh. Bölümü (SEGEM'e sunulan yönlendirme raporu), Ankara.

DEMİREZEN, Mustafa (1996); "Milli Eğitimde Yeniden Yapılanma, Mesleki-Teknik Eğitim ve Yükseköğretime Geçişte Bir Model Önerisi", Yeni Türkiye, Sayı 7, Şubat.

DEMİREZEN, Mustafa (1998); "Meslek Standartlarında Dünya Uygulamaları", İşveren, TİSK, Mart.

DEMİREZEN, Mustafa (1999); "21. Yüz-yıla Girerken Mesleki ve Teknik Eğitim Sistemimiz." İşveren, TİSK, Mart.

DPT (1984, 1995, 2000); V., VII. ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planları.

DPT (1990); Beşeri Kaynakları ve İstihdamı Geliştirme Sistemleri Politika Belgesi:

Strateji Analizi ve Eylem Planı, Sosyal Planlama Başkanlığı.

DPT (2000); Hizmetler Ticaretinin Serbestleştirilmesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu; VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Destek Çalışmaları; Ankara, Başbakanlık.

DÜLGER, İlhan (1989); Meslekî Yaygın Eğitim ve Türkiye (Mesleklerin Serbest Piyasa Düzeninde Teşkilatlandırılması); M.E.B. XIII. Milli Eğitim Şurası Destek Belgesi.

DÜLGER İlhan (1989); "Eğitim Standartları ve Belgelendirmenin A.T.'nda Serbest Dolaşım İlişkisi;" Ankara: Ankara Üniversitesi, ATAUM.

DÜLGER, İlhan (2000); "Avrupa Birliği ve Türkiye'de İktisadi Politika-Sosyal Politika Eşgüdümü," İşveren TİSK: Cilt XXXVIII, Sayı 6, Mart, s: 7-9.

SEGEM (1989); Sanayi Eğitiminin Düzenlenmesi için 7 Cilt Rapor; Ankara: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı SEGEM Yayını.

SEZGİN, S.İlhan (1999); "Meslek Eğitimi ve İşverenin Rolü", İşveren, TİSK, Mart.